

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף ח

(המשך מעמוד קודם)

איכא דאמרי בכל זהו נמי פליגי: המחלוקת של רבה ורב יוסף היא גם כאשר הוא אמר לה שהוא מקדש אותה בבגדי משי כמות שהם בלא להזכיר את שווים, שלדעת רבה היא מקודשת אבל לדעת רב יוסף אינה מקודשת בגלל שלדעתו 'שוה כסף' (= תבואה וכלים) הרי הוא ככסף (= מטבעות כסף), כמו שכסף הוא דבר קצוב כמה הוא שווה - כך גם קנין בתבואה וכלים חל דוקא כשהם קצובים כמה הם שווים.

אמר רב יוסף מנא אמינא לה: מניין המקור לכך ששוה כסף הרי הוא ככסף לגבי קיצבה.

נאמר "וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר תושב עמך.. אחרי נמכר גאלה תהיה לו אחד מאחיו וגאלנו.. או השיגה ידו ונגאל: וחשב עם קנהו משנת המכרו לו עד שנת היכל.. אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו". דהיינו אם גוי 'גר תושב' קנה יהודי לעבד, ואחד מקורבי משפחתו של היהודי בא לפדות אותו או שהוא בעצמו פודה את עצמו - עליו לשלם לגוי כפי מספר השנים שנשארו לו לעבוד אצלו עד היובל (שאז הוא אמור להשתחרר בכל מקרה), וכמספר השנים "לפיהן ישיב גאלתו **מכסף מקנתו**". הברייתא דורשת את המלים 'מכסף מקנתו' שהוא נקנה רק בכסף ולא בתבואה וכלים.

הגמרא מקשה על הברייתא: אי אפשר לומר שתבואה וכלים לא קונים אתו בכלל, שהרי בפסוק שם יש לימוד מיוחד מהריבוי של המילה "ישיב" לתבואה וכלים. כי היה אפשר לכתוב "לפיהן ישיב גאלתו **מכסף מקנתו**", ומהמילה "ישיב" לומדים לרבות שוה כסף ככסף והוא קונה בו את עצמו.

ואי דלית בהו שוה פרוטה: ואם נאמר שהלימוד 'מכסף מקנתו' למעט תבואה וכלים - מדובר שאין בתבואה והכלים שוה פרוטה - הרי גם מטבע כסף שאינו שוה פרוטה אי אפשר לקנות בו, ואין סיבה למעט דוקא תבואה וכלים. אלא בהכרח מדובר שיש בהם שוה פרוטה אבל הם לא קצובים, וכוונת הברייתא ללמוד מהפסוק שדוקא תבואה וכלים הקצובים כמו כסף ניתן לקנות בהם, אבל אם אינם קצובים אי אפשר לקנות בהם.

ואידך: ורבה החולק על רב יוסף וסובר שקונים בתבואה וכלים שאינם קצובים - מפרש את דברי הברייתא (הלומדת מ'כסף מקנתו' שאינו נקנה בתבואה וכלים) - שהעבד היהודי אינו נקנה בקנין של תבואה וכלים, דהיינו בקנין חליפין שנעשה בדרך כלל בתבואה וכלים.

ולרב נחמן דאמר פירות לא עבדי חליפין: נחלקו רב ששת ורב נחמן במסכת בבא מציעא האם ניתן לעשות קנין חליפין רק בכלים או גם בפירות. לדעת רב נחמן שאי אפשר לעשות חליפין בפירות, ממילא אי אפשר להסביר את דברי הברייתא שהעבד אינו נקנה בתבואה וכלים - על קנין חליפין, שהרי בכל מקרה אין קנין חליפין בתבואה.

אלא לעולם: ולכן הגמרא מסיקה לדעת רבה, שבאמת כוונת הברייתא שאין העבד נקנה בתבואה וכלים ממש (ולא מדובר ב'קנין חליפין'), ומדובר שהם לא שוים פרוטה ולכן אי אפשר לקנות בהם. ומה שהקשינו: אם כן אין חידוש דוקא בתבואה וכלים שהרי גם כסף אינו נקנה אם אינו שוה פרוטה? התשובה היא: שבכסף פשיטא שאינו נקנה אם אינו שוה פרוטה כי אין בו כלל תועלת, אבל תבואה וכלים היה מקום לחשוב שגם אם אינם שוים פרוטה הנאתם קרובה ומזומנת (כלומר יש בהם שימוש והנאה), ולכן ניתן יהיה לקנות בהם כי המוכר גומר בדעתו למכור. קמ"ל שלא.

אמר רב יוסף מנא אמינא לה: רב יוסף מביא ראיה נוספת לדבריו:

דתניא עגל זה וכו': הנותן עגל לכהן בשביל פדיון הכן של בנו הבכור. אם הוא אמר בסתם 'עגל זה' - הפדיון לא חל, אבל אם הוא אמר 'עגל זה בחמש סלעים' - הפדיון חל.

הגמרא מבארת: האי פדיון היכי דמי: אי אפשר לומר שהעגל לא שוה חמש סלעים - כי אם כן מה יועיל שהוא יאמר 'בחמש סלעים', וכי יש לו כח לפדות את בנו

בפחות מחמש סלעים? אלא בהכרח מדובר שהעגל שוה חמש סלעים, רק שהוא לא קצוב, ולכן הפדיון לא חל. אלא אם כן קצב אותו קודם לכן שהוא שוה חמש סלעים. ראייה ששוה כסף צריך להיות קצוב ככסף!

דחייה: לא, לעולם דלא שוי: מדובר שהעגל לא שווה חמש סלעים, ולכן אם הוא נותן אותו בסתם לכהן – הפדיון לא חל. אבל אם הוא אמר לכהן 'בחמש סלעים' והכהן מקבל על עצמו את העגל כאילו הוא שווה חמש סלעים – הפדיון חל. וכמו שרב כהנא קיבל סודר בפדיון הבן ואמר 'אני מעריך את הסודר הזה כשוה חמש סלעים ואני מקבל אותו בעבור פדיון הבן'.

אמר רב אשי: דוקא אדם גדול כמו רב כהנא שאינו הולך בגילוי הראש (כלומר בכובע עליון של רבנים) יכול להעריך את 'הסודר' כשוה בשבילו חמש סלעים, אבל אדם אחר לא. וכמו שמצאנו ש'סודר' חשוב לרבנים יותר מערכו בשוק, כי מר בר רב אשי קנה סודר מאימא של רבה ממקום שנקרא 'קובי', כאשר הסודר היה שוה עשרה זוז והוא שילם עליו שלוש עשרה זוז.

*

התקדשי לי במנה ונתן לה דינר: האומר לאשה 'התקדשי לי במנה (= מאה דינרים), ונתן לה בפועל רק דינר אחד – מקודשתת וישלים לה את 99 הדינרים בהמשך. טעם הדבר מכיון שהוא אמר שיתן מנה ונתן רק דינר, הרי זה כאילו הוא אמר לה 'אני מקדש אותך על מנת שאתן לך מנה', ואמר רב הונא בשם רב ש'כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי' כלומר כוונתו שהקנין יחול עכשיו והוא עושה תנאי שהוא יצטרך לקיים אותו בהמשך.

מיתבי: האומר לאשה התקדשי לי במנה, והוא מתחיל לתת לה את הדינרים ולמנות אותם – האיש או האישה יכולים לחזור בהם מהסכמתם לקידושין עד שהוא יתן לה את הדינר האחרון (ה100 במספר). ומדוע אנו לא אומרים שהוא קידש אותה מעכשיו ורק עשה תנאי להשלים לה את המנה, ואם כן אינם יכולים לחזור בהם?

תירוצ: הכא במאי עסקינן **זאמר במנה זו:** מדובר שהוא אמר לה 'התקדשי לי במנה זו' שאז היא מסכימה בדעתה להתקדש רק לאחר שתקבל את כל המנה.

קושיא: הא מדסיפא במנה זו: והרי הסיפא של הברייטא מדברת באופן שאמר 'מנה זו', ואם כן בהכרח שהרישא מדברת כשאמר 'מנה' סתם. הגמרא מביאה את הסיפא של הברייטא. ולהלן הגמרא תבאר מהו 'דינר של נחושת' ומהו 'דינר רע'.

תירוץ: לא, רישא וסיפא דאמר במנה זו: גם ברישא וגם בסיפא מדובר שאמר 'במנה זו', והסיפא מפרשת את הרישא. דהיינו, האומר לאשה 'התקדשי לי במנה' והיה מונה והולך, אם רצה אחד מהן לחזור אפילו רגע לפני שניתן הדינר האחרון יכול לחזור בו - כיצד? כשאמר לה 'התקדשי לי במנה זו' ונמצא חסר דינר אחד וכו'.

והכי נמי מסתברא: וכך גם מסתבר לפרש את הברייטא. כי אם נאמר שהרישא מדברת במנה סתם, קשה: אחרי שהברייטא השמיעה לנו ש'במנה סתם' יכולים לחזור בהם כל עוד לא ניתן הדינר האחרון, וכי יש צורך להשמיע לנו שגם 'במנה זו' יכולים לחזור בהם? הרי כל שכן הוא!

דחייה: אי משום הא לא איריא: אם משום הטענה הזו אין כאן ראיה. כי אפשר להשיב על כך: התנא כתב את הסיפא לגלות על הרישא. כי אם היה כתוב רק הרישא ב'מנה סתם' היינו מפרשים שהכוונה ל'מנה זו', אבל במנה סתם אינם יכולים לחזור בהם. ולכן כתב התנא גם את הסיפא כדי ללמד שהרישא מדברת במנה סתם וגם בזה ניתן לחזור.

רב אשי אמר: תירוץ נוסף על הקושיא מהברייטא הנ"ל: בברייטא מדובר שהוא היה מונה והולך את הדינרים, ולכן אפילו אם אמר 'מנה סתם' דעתה לקבל את כל המנה. אבל רבי אלעזר מדבר במקרה שהוא לא מנה והלך את הדינרים, אלא אמר לה התקדשי לי במנה ונתן לה רק דינר אחד, בכזה מקרה דעתה להתקדש מעכשיו ולקבל בהמשך את כל המנה.

האי 'דינר של נחושת' היכי דמי: כשנמצא דינר של נחושת - איך מדובר? אם היא ידעה שיש בתוך המנה דינר כזה, הרי היא הסכימה לכך ומדוע אינה מקודשת? אלא מדובר שהוא נתן לה את הדינר הזה בלילה והיא לא ראתה שהוא של נחושת, או שהוא הביא לה ערימה של דינרים והיא לא שמה לב שבתוכם מסתתר דינר של נחושת.

האי 'דינר רע' היכי דמי: הרי אם הוא דינר שאינו יוצא כלל בשוק, הרי זהו ממש 'דינר של נחושת' ומדוע הקידושין חלים? אמר רב פפא מדובר שהוא יוצא על ידי הדחק ולכן היא מקודשת אלא שהוא צריך להחליף לה אותו. נוגם אם הוא לא יחליף לה אותו הקידושין לא יתבטלו, כי זהו רק 'חוב ממוני' שיש לו להחליף את הדינר -ר"ן].

*

אמר לה התקדשי לי במנה, ובמקום לתת לה את המנה נתן לה משכון, אינה מקודשת, לפי שהוא לא נתן לה את המנה וממילא המשכון אינו שווה כלום שהרי הוא לא נתן לה אותו במתנה.

התם במשכון דאחרים: שהיה בידו משכון שמישהו אחר הביא לו (= שמישהו אחר היה חייב לו כסף והניח בידו משכון עבור החוב), והוא קידשה במשכון הזה דהיינו בחוב שבעל המשכון חייב לו, ולכן מקודשת, לפי שהמשכון עצמו קנוי לה. וכפי שאמר **רבי יצחק** - שבעל חוב קונה את המשכון הנמצא בידו, שנאמר **"הַשֵּׁב תְּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֶבֶט כְּבֹא הַשֹּׁמֵשׁ וְשָׂכָב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִרְכָּךָ וְלֹא תִהְיֶה צְדָקָה לְפָנֶי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ"**, ומכאן שכשהבעל חוב מחזיר את המשכון ללווה זה נחשב לו ל'צדקה', ואם הוא לא קונה את המשכון מדוע זה 'צדקה'? אלא בהכרח שהוא קונה את המשכון וזה נחשב שלו. ולכן אפשר לתת לאשה משכון ולקדשה בחוב שהוא קיבל עבורו המשכון.

בני רב הונא בר אבין: הבנים של רב הונא בר אבין קנו שפחה על מנת לתת למוכר פרוטות של נחושת, אבל כיון שלא היו להם פרוטות לכן הם נתנו למוכר חתיכה של כסף כמשכון עבור הפרוטות, לבסוף התייקר מחיר השפחה ויש להסתפק האם השפחה כבר שייכת להם וא"כ היא התייקרה ברשותם או שהיא עדיין שייכת למוכר ועליהם להוסיף על מה שכבר שילמו. הלכו לפני רבי אמי ואמר להם - פרוטות אין כאן, שהרי לא נתתם אותם למוכר, וממילא גם חתיכת כסף (= המשכון) אינה כאן, שהרי לא נתתם אותה למוכר במתנה, וא"כ השפחה עדיין ברשות המוכר.

*

ת"ר: אמר לאשה 'התקדשי לי במנה' ונתנו לה, והיא לקחה את המנה וזרקה אותו בפניו לים או לאש או לכל דבר האבד, אינה מקודשת, לפי שהרי זה כאילו אמרה לו שאינה רוצה להתקדש לו.

קושיא: הא שדיתניהו קמיה הו קידושין וכו'? משמע שאם היא זרקה את המנה במקום שאינו אבוד כגון שזרקה אותו לפניו היא כן מקודשת, וזה אי אפשר לומר, שהרי בזה שהיא זורקת את המנה כאילו היא אומרת לו 'קח את המנה, איני מעוניינת להתקדש לך'!

תירוץ: לא מיבעיא קאמר וכו': כוונת הברייתא שלא רק במקרה שהיא זרקה את המנה לפניו אינה מקודשת, אלא גם במקרה שהיא זרקה אותו לים שהיה מקום לומר שכיון שהיא התחייבה לשלם לו את המנה שזרקה לים (= שהרי לא התקדשה בו והפסידה לו אותו, ואם היא לא היתה רוצה להתקדש היתה מחזירה לו אותו) לכן בהכרח שהיא כן התכוונה להתקדש בו, אלא שזרקה אותו לים כדי לנסות אותו האם הוא רגזן, קמ"ל שגם במקרה זה אינה מקודשת לפי שמראה בזה שאינה רוצה להתקדש לו.

*

תנו רבנן: אמר לאשה 'התקדשי לי במנה', ואמרה לו שיתן אותו לאבא שלה או לאבא שלו, אינה מקודשת, לפי שהיא משטה בו וכאילו אומרת לו 'תן מעותיך למישהו אחר'. אבל אם אמרה לו שיתן אותו לאבא שלה או לאבא שלו על מנת שהם יקבלו אותו עבורה, מקודשת, לפי שכוונתה שהם יהיו השליחים לקבל עבורה את כסף קידושה.

הגמ' מבארת את הברייתא:

תנא אבא: הברייתא הביאה את המקרה שהאשה אמרה 'תנם לאבא' כדי להשמיע לנו את החידוש של הרישא, שלמרות שזה אבא שלה בכל זאת כוונתה הייתה לשטות בו ולא להתקדש לו. והיא הביאה את המקרה שהאשה אמרה 'תנם לאביך' כדי להשמיע לנו את החידוש של הסיפא, שאם היא אמרה 'תנם לאביך על מנת שיקבל עבורי' מקודשת למרות שהוא לא קרוב שלה, לפי שהיא סומכת עליו שיעשה שליחותה ויקבל את המנה עבורה.

המשך הברייטא:

התקדשי לי במנה, תנם לפלוני: אמר לאשה 'התקדשי לי במנה', ואמרה לו שיתן אותו לפלוני, אינה מקודשת. ואם אמרה לו 'על מנת שיקבלם עבורי', מקודשת.

וצריכא: הברייטא צריכה להביא גם את המקרה הראשון (= לאבא ולאביך) וגם את המקרה השני (= פלוני), לפי שהיה מקום לחשוב שרק אם היא אמרה 'על מנת שיקבלם אבא או אביך' מקודשת מפני שהיא סומכת עליהם שיקבלו את המנה עבורה וסוברת שיעשו את שליחותה, אבל אם אמרה 'על מנת שפלוני יקבלם עבורי' אינה מקודשת לפי שלא סומכת עליו שיעשה שליחותה, לכן הברייטא הביאה גם את המקרה הזה.

ואם הברייטא היתה מביאה רק את המקרה של 'פלוני' היה מקום לחשוב שבמקרה כזה אינה מקודשת לפי שאין דעתה קרובה לפלוני לתת לו את המנה במתנה, והיא משטה במקדש, אבל כשאמרה 'תנם לאבא ולאביך' שדעתה קרובה אליהם היה מקום לחשוב שמקודשת לפי שכוונתה שהוא יתן להם את המנה במתנה ובכך היא תתקדש, לכן הברייטא הביאה גם את המקרה הזה ללמדנו שאם אמרה 'תנם לאבא או לאביך' או שאמרה 'תנם לפלוני' אינה מקודשת, ואם אמרה 'על מנת' שתתנם לאבא או לאביך או לפלוני מקודשת.

ת"ר... ואם היה סלע שלה מקודשת: לפי שחצרו של אדם קונה לו, והרי זה כאילו קיבלה ממנו את המנה.

בעי רב מרי: אם הוא אמר לאשה 'התקדשי לי בככר זה' והיא אמרה לו 'תנהו לכלב זה' (שאינו שלה, שאמרנו מקודם שאינה מקודשת), והכלב רץ אחריה לנשון אותה, וע"י שהוא נותן לכלב את הככר היא ניצלת מהכלב, האם בהנאה הזאת שהיא ניצלת מהכלב היא גומרת בדעתה להקנות לו את עצמה ומקודשת, או שמא היא יכולה לומר לו 'והרי אתה מחוייב מן התורה להציל אותי מהכלב ולא רציתי להתקדש לך'. תיקו.

אפילו עני הסמוך עליה: אפילו אם העני הזה 'סמוך עליה' כלומר שהיא מפרנסת אותו, לפי שהיא יכולה לומר למקדש 'כשם שאני חייבת להאכיל את העני כך אתה מחוייב, ולא התכוונתי להתקדש לך'.